

PRØVEN

Bronzealderen på Halsnæs

Da Sverige ville invadere Danmark

Oktober 1943: Fortællingen om flugt, fangenskab og et folks beslutninger

Et par gamle historier fra Ølsted og omegn

Frederiksværkegnens
Historiske Forening

April 2024 - 21. årgang, nr. **75**

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Formand

Gunnar Gade Midtiby, Frydsvej 8, 3300 Frederiksværk, Tlf. 2346 6008
formand@frvhistorie.dk

Kasserer

Merete Rasmussen, Krudttårnsbakken st.tv, 3300 Frederiksværk,
Tlf. 3064 3033, kasserer@frvhistorie.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Carl Ove Jensen, Store Havelsevej 92, 3310 Ølsted, Tlf. 4774 9335
Niels J Willumsen, Store Havelsevej 26, 3310 Ølsted, Tlf. 2620 4431
Wilhelm Stege, Allégade 9, 3300 Frederiksværk, Tlf. 28830166
Nikolaj Tuxen, Hanevænget 1, 3300 Frederiksværk, Tlf. 6126 6353

Suppleant

Peter Ahlburg, Karlsgavevej 48, 3300 Frederiksværk, Tlf. 4777 0146

Kontingent 2023

Personligt medlemskab 150,- kr. Husstandsmedlemskab 225,- kr.
Firmaer og institutioner 500,- kr. Firmaer (under 6 ansatte) 250,- kr.
Betalning via netbank: Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309 i Danske Bank.

Redaktion

Ansvarshavende redaktion: Niels J Willumsen, e-mail: redaktion@frvhistorie.dk

Tryk: Halsnæs Avis Oplag: 450 ISBN: 1604-0678 Titel: Prøven

Foreningens e-mail: mail@frvhistorie.dk - Hjemmeside: www.frvhistorie.dk

Stof til næste **Prøven** bedes indsendt snarest. Vi tager forbehold for indlæg, som ikke nødvendigvis udtrykker foreningens holdning.

Bladets navn, "Prøven", refererer til navnet på dén prøvekanon, der danner piedestal for J F Classens buste udenfor Arsenalet i Frederiksværk. Prøven blev testet i 1759 og klarede 375 affyringer.

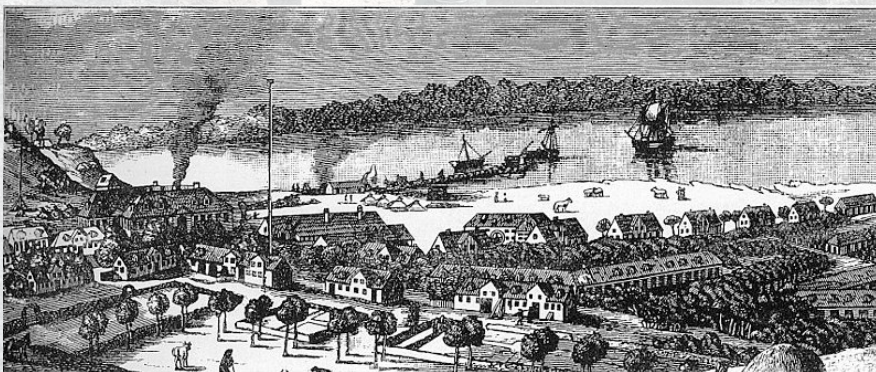
I dette nummer

Generelt

Formanden har ordet	side 4
Kommende arrangementer	side 38

Artikler

Bronzealderen på Halsnæs	side 6
Da Sverige ville invadere os - for at befri os!	side 28
Oktober 1943 - Fortællingen om flugt, fangenskab og et folks beslutninger	side 20
Et par gamle historier fra Ølsted og omegn	side 34

Formanden har ordet

Af Gunnar Gade Midtiby

formand for Frederiksværkegnens Historiske Forening

Kære Medlemmer

Jeg kan godt blive ked af det en gang imellem. Når jeg for eksempel møder medborgere, som siger at "... den forening har vi aldrig hørt om..." når jeg får ledt snakken ind på Fredeiksværkegnens Historiske Forening.

Så kan jeg finde på at spørge om, hvor længe vedkommende har boet hér i kommunen, og så bliver der ofte sagt, "altid - jeg er født her".

Nu har foreningen eksisteret i godt og vel 20 år, og der er afholdt cirka 160 foredrag om både lokal- og nationalhistoriske emner, som hver gang er blevet omtalt i avisen, så jeg kan nogle gange undres, og også som sagt blive lidt ked af, at vi åbenbart ikke lykkes med at gøre

nok opmærksom på os selv.

Hvordan får vi spredt budskabet om, at vi her i Frederiksværk har denne fine forening?

I slutningen af 2023 blev der delt medlemsblad og folder ud til alle vores medlemmer. Alle medlemmer fik 2 foldere, med opfordring til at sætte den ene op på opslagstavlen, og give den anden til naboen.

Vi har fået nye medlemmer, og velkommen til jer. Det glæder mig, når de nye medlemmer fortæller, at de fik folderen af ham eller hende, og at de er kolossalt glade for at være blevet gjort opmærksom på vores forening.

Nye foldere kan hentes ved vores arrangementer, så fortsæt endelig det gode arbejde med at sprede budskabet.

Jeg hører engang imellem ude i byen, at der bliver sagt: Når nu foreningen kører med konceptet "Gratis og alle er velkomne," så kan det jo ikke betale sig at melde sig ind.

Til det vil jeg sige: Tværtimod! Det er medlemmernes kontingent der bærer foreningen. Vi modtager også tilskud fra kommunen gennem Kulturelt Samråd, og vi har 10 sponsorer som hver bidrager med 500 kr om året. Men det er og bliver medlemmernes kontingent, der er hovedkilden til at drive foreningen.

Konceptet "Gratis og alle er velkomne" er ubureaukratisk, uproblematisk, nemt for bestyrelse og medlemmer, og et godt slogan.

Efter at vi er kommet i Gjethuset, er der plads og stole nok. Vi har flere gange været flere tilhørere end de 80, der til dagligt er sat op til i foyeren, men så bliver der bare kørt en ny stak stole ind. Bestyrelsen er blevet enige om at holde fast i "Gratis og alle er

velkomne" princippet, også fordi det vil give nogle andre problemer i forhold til tilskud, hvis vi begynder at kræve betaling for entré.

Til slut vil jeg sige tak for den store tilslutning, der er til arrangementerne. Det er dejligt at se så mange til foredragene.

Hilsen Formanden

PS:

den gamle MobilePay konto box90xxx er lukket, og foreningen har nu det helt lovlige og officielle mobilepaynummer 95 93 96. Når man bruger det nummer, ryger pengene direkte ind på foreningens konto.

Bronzealderen på Halsnæs

Af Pernille Pantmann,
Museumsinspektør, ph.d.

Bronzealderen er ikke en periode af oldtiden, som fylder meget i vores hverdag. De fleste tænker på vikingetid, når talen falder på den fjerne fortid. Og det er egentlig synd og skam, for der er næppe en periode af oldtiden, der fremstår så tydeligt i vores nuværende landskab som netop bronzealderen. Og det gælder i høj grad også for Halsnæs. Her tænker jeg især på højene ved Melby, Maglehøjene ved Frederiksværk, Sonneruphøjene på Arrenæs, og rækken af høje omkring Ølsted. Hele vores kommune har således en væsentlig tilknytning til netop bronzealderen.

Hvad er bronzealderen?

Før vi zoomer ind på Halsnæs, vil jeg kort skitsere, hvad der karakteriserer bronzealderen. Perioden ligger imellem stenalderen og jernalderen og strækker sig i faktiske år mellem ca. 1800 og 500 f.Kr. Den deles typisk op i en ældre og yngre fase, som jeg skal vende tilbage til. Navnet på perioden refererer til metallet bronze, som er en væsentlig del af kulturen i denne tid. Bronze er en legering imellem kobber og tin, begge metaller som vi ikke har naturligt i Danmark. Derfor er alle metalsagerne fra perioden resultatet af handel og

Sonneruphøjene malet af A.P. Madsen

specialiseret håndværk. Bronzegenstandene i sig selv giver dermed et meget klart indtryk af, at vi befinder os i en tid, hvor kontakter, forbindelser og handel over store afstande var væsentlig.

De mest kendte fund fra perioden er solvognen og bronzelurerne. Lurerne, som var ceremonielle musikinstrumenter, kender vi fra smørmærket "Lurpak". Perioden opfattes typisk som et bondesamfund med en markant social elite. Men det betyder ikke, at vi kun finder spor efter de rigeste eller kun efter bønderne. Netop på Halsnæs har vi mange spor efter hele spektret både de socialt velstillede, den store "middelklasse", men samtidig har vi også vidnesbyrd om, at man på denne egn var kombineret bønder og fiskere.

Den førnævnte opdeling i en ældre og yngre fase af bronzealderen er egentlig af ret stor vigtighed. For opdelingen skyldes flere markante skift, som kommer til tydeligt udtryk i det arkæologiske materiale. De tidligere omtalte gravhøje er kendetegnende for den ældre del af perioden, hvorimod der kun opførtes ganske få gravhøje senere. Gravhøjene blev opført til én person, selvom vi nogle gange ser, at der senere blev tilføjet flere gravlæggel-

ser, som faktisk er tilfældet med flere af Sonneruphøjene, dem vender jeg tilbage til. Men den primære person må formodes at have spillet en stor rolle for den lokale befolkning, både fordi opførelsen af en gravhøj har krævet kolossale ressourcer og fordi gravene ofte indeholder meget store rigdomme. Den gravlagte blev begravet i en udhulet egestamme, de såkaldte egekister. Både mænd og kvinder blev hædret på denne vis, kvinderne fik typisk deres bronze- eller sølvsmykker med i graven, mens mændene fik bronzevåben og rageknive (barberknive). De exceptionelle bevaringsforhold i flere gravhøje har resulteret i danske fund af verdensklasse. Genstande som almindeligvis ikke har overlevet frem til i dag, f.eks. trægenstande og dragter, er netop ofte bevaret i disse grave. Det er til denne kategori af verdensklasse, at den berømte Egtvedpige hører. De ordinære mennesker, dem som jeg før kaldte "middelklassen" blev typisk begravet under flad mark eller i knap så imponerende høje og uden de store foranstaltninger. Disse grave er ofte helt bortpløjet eller nedbrudt i dag, og vi kender derfor ikke mange af dem. Men vi har faktisk nogle fra netop Halsnæs.

I den yngre del af bronzealderen opførte man ikke længere de store høje, man genbrugte typisk de gamle, men en endnu større forskel er, at man nu gik fuldstændig over til at brænde de døde. Og ofte ser vi, at urnerne blev nedsat i kanterne af den ældre periodes gravhøje. De døde fik stadig mange af deres personlige genstande med i gravene, men nu blev disse lagt ned i urnerne sammen med de indsamlede brændte ben. Og gravskikken gjaldt alle, uanset social status. Der er stadig en udtalt social elite i samfundet, hvilket understreges med mængden af bronze- og guldgenstande.

Boligformen ændrer sig også fra den ældre til den yngre bronzealder. I begyndelsen fortsatte man stenalderens byggeskik, hvor man havde en række stolper midt ned igennem huset til at bære taget. Men det store skifte kan ses ved, at man gik over til at bygge med tagbærende stolpesæt, der forbandtes med en tværgående bjælke. Vi kender ikke årsagen til dette bygningsmæssige stilskitte, men vi kan konstatere, at det gav mulighed for en kraftigere tagkonstruktion, og indvendigt gav den treskibede konstruktion et større åbent areal midt i huset uden generende stolper.

Endnu en forskel imellem de to faser er bronzetilstrømningen. Vi ved nu fra analyser af metalsammensætningen, at der skete et betydeligt skifte i, hvor bronzen i det danske område kom fra. I ældre bronzealder kom den især fra det øst- og centraleuropæiske område, mens den i yngre bronzealder især kom fra det vesteuropæiske område. Måske et udtryk for, at handelsforbindelserne og nogle magtbalancer forskød sig. Dette skifte i bronzetilstrømningen kan derfor have haft ganske store konsekvenser for samfundsudviklingen og måske også være den indirekte årsag til nogle af de øvrige skift, vi ser omkring overgangen fra ældre til yngre bronzealder, blandt andet at bronzeøkserne, de såkaldte celte, blev væsentligt mindre, så man kunne nøje med at bruge mindre metal til at fremstille dem. Det sidste markante skift sker indenfor den religiøse praksis. Igen gennem hele bronzealderen har man foretaget ofringer typisk af flere bronzegenstande. Denne tradition skal formentlig ses som en fortsættelse af en gammel praksis, nu bare med et andet indhold, der passede til tiden. I den ældre bronzealder var det fortrinsvis mandsgenstande, altså våben, mens der

kom flere og flere kvindegenstande til i den yngre periode, og indimellem også en kombination af både mands- og kvindegenstande. Vi kender ikke forklaringen på dette skifte.

Lansespidsen fra Torup

I 2012 var en dreng ude og luften hunden sydvest for Torup landsby, da han opdagede en mærkelig tingest stikke op af nogle jordbunker på marken. Her havde lodsejeren gravet en drængroft igennem det våde lavtliggende område. Drengen samlede tingesten op og tog den med hjem. Familien kontaktede herefter museet og det viste sig da at det var et heldigt fund drengen havde gjort. For det var en lansespids fra ældre bronzealder. Disse

Lansespidsen i hånden på finderens.

kender vi især fra vådområder, hvor de formentlig er blevet ofret, ofte flere sammen. Men i dette tilfælde viste de efterfølgende undersøgelser at der kun var en enkelt. Men heldigt for os, at drengen havde øjnene med sig.

Tjørnehøj – historien om en skamgravet gravhøj

Efter denne introduktion til perioden vender jeg nu tilbage til bronzealderen på Halsnæs. Som allerede nævnt, er der flere områder med gravhøje. Hovedparten af disse er aldrig blevet udgravet, fordi de siden 1937 har været totalfredet, dvs. også fredet fra arkæologisk undersøgelse. Men nogle få blev udgravet før 1937 blandt andre flere af Sonneruphøjene. Og herfra ved vi lidt. Tjørnehøj ligger som én af flere høje i denne formation af høje, der følger en langstrakt højdedrag øst for Sonnerup på Arrenæs. Af disse er nogle få blevet udgravet tilbage i slut 1800'erne, og her vil jeg især omtale Tjørnehøj. Denne er blevet udgravet temmelig hårdhændet, og ejeren fik i høj grad lov til selv at grave. Det resulterede i, at flere af gravene mangler oplysninger. Efter sigende var den allerede blevet påbegyndt "udgravet" i 1846, men hvad der

Tjørnehøj med gravehul i toppen eller Tjørnehøj med brønd

dengang blev af fundet, vides ikke. I 1895 fandt ejeren et bronzesværd, og det satte Nationalmuseet i gang med en undersøgelse i 1896. Ved den lejlighed blev der fundet fire yderligere grave, som ikke udmærkede sig ved nogle særligt prangende indhold, måske var det derfor højen ikke blev totalundersøgt. I 1900 fandt ejeren derfor selv endnu en grav, som til gengæld rummede flere bronzegenstande. Desværre er der ikke mange oplysninger om fundene i denne grav. Der var tale om smykker i form af en stor bronzeknap, en bælteplade og ca. 70 bronzerør, som har siddet på et

snoreskørt. Det har altså været en kvinde, der i dragt og smykker har mindet om Egtvedpigen. I 1905 fandt ejeren endnu en kvindegrav, bedømt ud fra de stærkt fragmenterede smykker, der lå i graven. Alt i alt har der formentlig været 7 grave i denne gravhøj. Og den har sikkert været opført over den ene af de førømtalte kvinder. Med til historien om denne stærkt udsatte gravhøj er, at ejeren i 1942 opførte en muret brønd igennem resterne af højen. Trods denne lidt triste fundhistorie er det paradoksalt, at denne gravhøj alligevel hører til blandt Halsnæs bedst undersøgte gravhøje.

Maxivej – historien om et barn

Forhistoriens børn forsvinder let i fortællingen om fortiden. Det var jo ikke børnene, der skabte hverdagen, katastroferne, eller handlen og håndværket. Derfor ser vi i arkæologien bedst børnene, når vi finder deres grave og her bliver det til gengæld mere hjerteskrærende, for barnegrave er bare mere rørende. En sådan grav har vi fra bronzealderen i Halsnæs, nemlig Maxivej ved Ølsted.

Der er her tale om en lille gravplads forbeholdt "middelklassen". Der er delte meninger om hvorvidt der har været en høj, men der har under alle omstændigheder ikke været en tydelig markering af gravene, er de også gravlagt lidt oveni hinanden, og gravgaver har langt fra været prangende.

Der er 5 grave fra ældre bronzealder og en fra yngre bronzealder, samt en grav med en hovedløs kalv. Barnegravene er på ingen måde opsigtsvækkende; der er ingen gravgaver, ingen kistespor eller andre gravforanstaltninger. Alligevel bliver man ramt af, at det lille menneske, som har været ca. 6 år gammel, er lagt på siden, i sovestilling. Denne placering af afdøde er helt atypisk både for denne plads og for grave i almindelighed. Måske har

Barnegraven fra Maxivej fra udgravningen i 1986.

man netop lagt barnet på denne side som om det sov, som en særlig omsorg eller for lettere at kunne bære tabet? Vi ved det ikke. Egentlig er det mærkeligt, at vi har så få barnegrave, for børnedødeligheden må dengang have været højere end i dag. Men omvendt er barneknogler ikke så robuste, og bevaringen kan derfor være vanskeligere. Grundlæggergraven til pladsen var en kvindegrav, og selvom det var en ydmyg grav i sammenligning med gravhøjene, har man alligevel gjort

noget ud af den. Graven var foret med sten, og man havde lagt hendes hoved på en flad sten som en slags hovedpude. Der var intet andet bevaret af hende end nogle bronzeøreringe og en halskæde af hundetænder.

Kæmpehuset fra Kildebakkerne

I efteråret 2012 udgravede Museum Nordsjælland et område, hvor der skulle være jordvarmeanlæg til Julemærkehjemmet. Denne udgravning betød at vi fandt de hidtil eneste huse fra ældre bronzealder fra

Halsnæs. Det ene var utroligt langt, hele 33 meter og med 9 sæt tagbærende stolper. Det var ca. 7 m bredt, hvilket har betydet ca. 224 m². Derudover blev der fundet to mindre huse. Alle tre hører til ældre bronzealder periode 3. og afspejler formentlig en boplads, som vi desværre ikke fik lejlighed til at totaludgrave ved den lejlighed. Bopladsen er formentlig samtidig med flere af de gravhøje, der følger højderyggen fra Ølsted op mod Kregme, og som i dag putter sig inde imellem sommerhusene.

Kæmpehuset illustreret med hvide spande som tagbærende stolper, og elever fra Ølsted Skole i baggrunden.

Hyllingebjergstenen

Et særligt vartegn for Halsnæs befinder sig i forhallen på biblioteket i Frederiksværk. Her står Hyllingebjergstenen godt beskyttet i sin glasmontre. Denne 8,5 tons tunge sten har i sin tid stået på Hyllingebjerg, og de mere end 300 symboler har formentlig været tydeligt afkodet af de lokale på den tid for ca. 3000 år siden. I dag kan vi ikke helt fortolke symbolsproget, men de mange hjulkors og skibe er et gentaget motiv i tidens kosmologi-

ske forestilling om døgnrytme og årstider.

Den blev fundet i 1983 på stranden nedenfor Hyllingebjerg, hvor den formentlig er styrtet ned fra i en efterårsstorm. Og efter en omtumlet tilværelse kom den ved en stor lokal indsats til biblioteket i Frederiksværk, hvor dens mange billeder får maksimal beskyttelse og samtidig fuld synlighed, som den kan ses dér i sin montre.

Hyllingebjergstenen

Guldfundet fra St. Havelse

Selvom bronzealderen især er forbundet med bronze, er der ikke mindst fra yngre bronzealder en del guldgenstande. I 1924 fandt en landmand i forbindelse med pløjning, hvad han troede var et messingbeslag til en skuffe. Det lå lige ved siden af en stor sten. Han tog messingbeslaget med hjem og gav det til sin søn til at lege med. Efter noget tid, hvor messingstykket havde ligget udendørs i al slags vejr, undrede finderen sig over, at messingen ikke blev mat og patineret

men tvært imod strålede, som det rene guld. Han tog det med til en guldsmed i Hillerød, som med det samme konstaterede, at det var guld og herefter blev det sendt til Nationalmuseet og erklæret danefæ. Guldsmeden fik danefædusøren, mens finderen fik guldprisen. Dét, der i virkeligheden var fundet, var en såkaldt edsring, et gammelt udtryk for en armrings fra yngre bronzealder som typisk har været brugt som offergaver og kendes fra hele landet. Edsrings er altid af guld og menes derfor i særlig grad at være knyttet til eliten, derfor kunne

Edsrings fra Store Havelse

man formode, at der i nærheden har boet en af samfundets sociale spidser. Det er dog ikke noget, vi hidtil har fundet arkæologiske spor efter. Begrebet edsring stammer fra den arkæologiske barndom, hvor man mente, at ringene hørte til i jernalderen, og var de ringe, som man kendte fra de islandske sagaer, som de ringe, som mænd aflagde ed ved. Selvom dén historie ikke holder længere, hænger udtrykket "edsring" stadig ved.

Fiskerbønderne fra Sølager

Med Hyllingebjerg og edsringen har vi nu bevæget os frem til yngre bronzealder, hvortil gravpladsen Sølagerhuse eller Store Karlsminde også hører.

Campisterne på Sølager Camping tænker næppe over, at der her længe før campingpladsens etablering, blev udgravet en gravplads i 1939. Dengang blev gravpladsen opfattet som lidt uinteressant, men dog med ét interessant perspektiv, nemlig at der her var tale om nogle

"simple fiskerbønder". Og dette var egentlig lidt af et særsyn, for bronzealdersamfundet blev ellers opfattet som et entydigt bondesamfund. For folk i Sølager, kommer det imidlertid næppe som den store overraskelse, at man her også har ernæret sig som fiskere, for det har man gjort i århundreder – og altså åbenbart helt tilbage til oldtiden. Teorien om, at de var fiskerbønder skyldes, at der i to ud af de ca. 40 urnegrave blev fundet bronzefiskekroge. Gravpladsen var dengang anlagt på en lille lav forhøjning på en pynt indtil et sejlbart nor, der nu helt er sandet til.

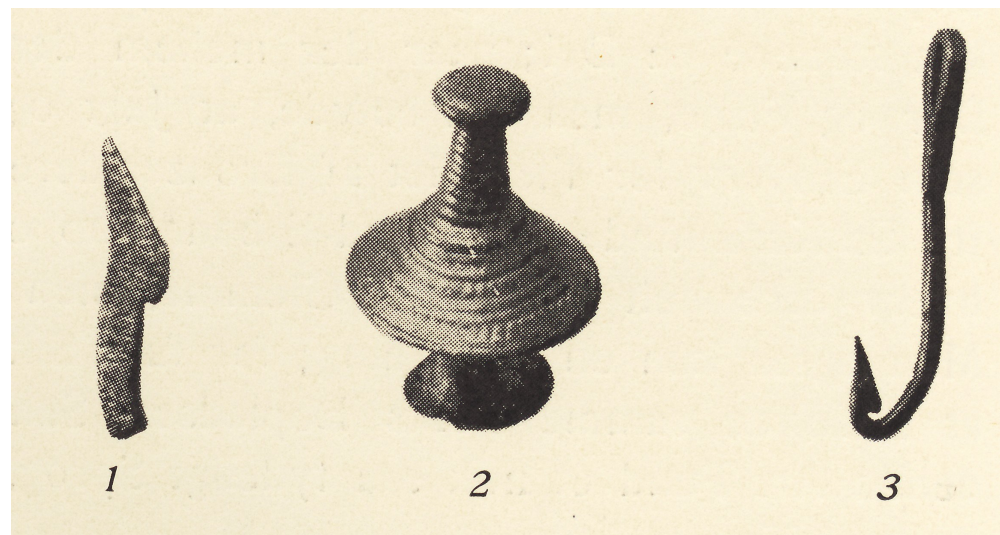
Der var formentlig opført en lille høj hen over den første grav, og de øvrige urner er efterfølgende place-

ret rundt om denne. Gravgaverne var generelt meget sparsomme, men den første grav havde den største bronzegestand - et bronzearmbånd. Ellers var det mest knapper og altså fiskekroge. Der findes få andre bronzealdergrave med fiskekroge, men almindeligvis er det ret usædvanligt.

Gravpladsen blev mere eller mindre glemt indtil 1980'erne da der af en eller anden grund blev iværksat en kønsbestemmelse af gravene. Her kom det frem, at personerne med fiskekrogene efter alt at dømmes, var kvinder. Heller ikke dette gav anledning til yderligere interesse for pladsen. Vi skal frem til 2006/07 hvor det daværende Folkemuseet, nu Museum Nordsjælland, forestod

Placering af gravpladsen (den gule cirkel) Sølagerhuse/St. Karlsminde.

Fiskekrogene og en knap fra Sølagergravene fra C. J. Becker 1939.

Gravpladsen Sølagerhuse originalfoto fra 1938 fra C.J. Becker 1939.

en større udgravning af området Højbjerggård før pladsen igen kom i søgelyset.

Bronzealderfolkene på Højbjerggård

Højbjerggårdudgravningen resulterede i et stort bopladsområde fra den yngre bronzealder. Der var ikke før på hele Halsnæs rigtig gjort fund af bosættelsesspor fra bronzealderen, så det var spændende. Det viste sig hurtigt, at især to ting gjorde denne plads helt særlig, dels fund

Smeltedigel fra bronzestøbning

af store mængder fiskeknogler og dels resterne efter et bronzestøberværksted.

Fiskeknogler fra Højbjerggård

Fiskerknoglerne var interessante, fordi det næsten udelukkende var torsk, og ikke mindst temmelig store torsk. Hvor man i stenalderen tydeligvis fangede og spiste hvad som helst, og ikke havde nogle præferencer, indikerer fiskeknoglerne på Højbjerggård, at man her havde været meget selektiv. Noget tydede derfor på, at hvor man før fiskede meget med ruser, var det nu mere krogfiskeri man praktiserede. Bopladsen var dateringsmæssig meget overensstemmende med gravpladsen fra Sølager, men afstanden er i fugleflugtslinje omkring 1700 meter og i meget skiftende terræn, hvilket man normalt ville sige udelukkede en relation imellem de to. Men fiskekroge fik os til at tro på, at der måtte være en forbindelse. Bronzestøberværkstedet var opsigtsvækkende, fordi der både var en hel del smeltedigler, støbeforme og mindre bronzegenstande, som, alt i alt, var tegn på et relativt omfattende værksted. Vi fik analyseret metallegeringen på diglerne og på bronzestykkerne, og analysesvarene var opsigtsvækkende. Kombinationen af forskellige metaller indikerer, at bronzen kommer fra de britiske øer. Fordelen ved en særlig legering er, at man så med en vis sandsynlighed kan se en forbindelse, hvis

en tilsvarende legering findes et andet sted. Derfor ansøgte vi Dronningen Magrethe den II's Arkæologiske Fond om midler til analyser af metallerne fra gravene. Analyserne viste en stor overensstemmelse mellem legeringerne fra bopladsen og gravpladsen. I forvejen havde begge lokaliteter nøjagtig samme datering indenfor yngre bronzealder, fiskeri spillede en rolle på begge pladser og metallerne er fra samme metalkilde. Dermed har vi nu et af de sjældne tilfælde, hvor vi har kunne sammenkoble en boplads med en gravplads, selvom disse er udgravet med omkring 70 års mellemrum

Moseligene fra Ølsted

Et af periodens sidste fund fra Halsnæsområdet er måske moselignet fra Ølsted. Endnu kan der ikke siges meget om dette, det er også først genopdaget for nylig. I mit nuværende forskningsprojekt "De Glemte - oldtidens mennesker og menneskedele udenfor gravkontekst i Nordsjælland" forsker jeg i moselig fra Nordsjælland. I min søgen efter oplysninger i diverse arkiver, kom jeg også forbi Statens Naturhistoriske Museum – det tidligere Zoologisk Museum. Her fandt jeg en sag, der hed Ølsted mose og som tilsyneladende om-

Moselignet fra Ølsted genfundet i

handlede fundet af et menneske sammen med nogle dyr fra en mose ved Ølsted. Fundet skulle være gjort i 1941 og iflg. sagsakterne, blev det fundet et sted, hvor der før var gjort fund af mennesker og dyr. I sagen ligger en korrespondance imellem 1. skolelærer på Ølsted skole og Zoologisk Museum og det fremgår, at fundet var gjort i Christian Andersens moselod i Ølsted sammen med nogle dyreknogler. Mennesket lå efter sigende sammenbøjet med hovedet nedad. Da jeg henvendte mig til Niels Willumsen fra Frederiksværkegnens Historiske forening om hjælp til at finde ud af, hvor dette moselod kunne være, fik jeg at vide, at det kunne være mosen De Onde Grave, der var tale om, som før er omtalt her i bladet. Der er nu udtaget en prøve til ¹⁴c datering af moselodet, men tilbage i 1941 blev der faktisk foretaget en pollenprøve til datering, og den vi-

(Forfatteren, museumsinspektør, ph.d. Pernille Pantmann, afholdt 22. november 2023 foredrag i Frederiksværkegnens Historiske Forening om bronzealderen på Halsnæs)

ste pollenzone VIII (8), som netop ligger i bronzealderen. Nu afventer vi i spænding om det er rigtigt, og om dette moselod er samtidig med de to fra De Onde Grave, som Niels Willumsen afleverede til museet for nogle år siden, og som også indgår i moselodsprojektet.

Halsnæs er spækket med gode historier og fund fra bronzealderen, her har blot været nævnt nogle få. Nogle er stadig synlige i landskabet, og jeg vil opfordre til, at man tager ud og nyder dem, for de ligger ofte smukt i landskabet med god udsigt. Andre fund kan ikke længere ses med det blotte øje, men det gør dem bestemt ikke mindre spændende. Under alle omstændigheder bør vi være stolte over at bo i et område med så mangefacetterede historier fra denne periode og ikke mindst, at flere af disse fund faktisk er væsentlige for forskningen på nationalt plan.

Da Sverige ville invadere Danmark - for at befri os!

*Af Kaj Spangenberg,
Journalist og foredragsholder*

Under de mange krige og konflikter med Sverige har vi gang på gang oplevet svenske invasioner med ødelæggende følger for Danmark.

Men svenskerne har også villet befri os – fra tyskerne!

Den værste af de svenske invasioner skete 1657-1659, hvor den hårde isvinter gjorde det muligt for Karl X Gustafs armé at marchere fra Polen op gennem Jylland, over Lillebælts is, Storebælt, Guldborgsund og Storstrømmen til Sjælland. Pludselig stod 200 finske rytter fra den svenske armé i Vordingborg og sendte chokbølger til det ikke særlig godt befæstede København.

Resultatet blev *Roskildefreden*, som blev forhandlet i Taastrup præstegård og underskrevet 26.

februar 1658 i Roskilde Domkirke – nødtvungent for at undgå Danmarks totale udslættelse. Men prisen var høj: Danmark afstod til Sverige alle landsdele øst for Øresund, det vil sige Skåne med Bornholm, Halland og Blekinge. Hven i Øresund blev også afstået, selvom den fra gammel tid hørte under Sjælland. Norge afstod Bohus og Trondheim Len. Desuden skulle 2000 ryttere overdrages til den svenske hær, som fik lov at blive i Danmark til den 2. maj.

Som bekendt drog den hjem, men

vendte tilbage allerede 11. august. Svenskerne besatte hele Danmark og nåede helt frem til København, som imidlertid nu var forberedt. Takket være hjælp fra Nederlandene og et beredt borgerskab blev angrebet mod København natten mellem 10.-11 februar 1659 afværget, og slutelig blev alle svenske tropper drevet ud af landet.

Grænse til Ejderen!

Vort fjendskab med Arvefjenden sluttede egentlig først i midten af 1800-tallet, hvor nordismen vandt frem i skyggen af de slesvigske krige. Danmark blev den store taber, men historikeren *Rasmus Glenthøj* har i et større værk spekuleret over, hvad udfaldet kunne være blevet, hvis svenskerne og nordmændene - som lovet! - havde sendt regulære tropper og ikke

Den danske brigade træner for at deltage i svensk redningsinvasion maj 1945

kun et begrænset antal frivillige til Sønderjylland i 1864 for at kæmpe med danskerne mod Preussen og Østrig-Ungarn? Måske vi var sluppet helskindet ud af krigen og i dag haft en grænse til Ejderen?

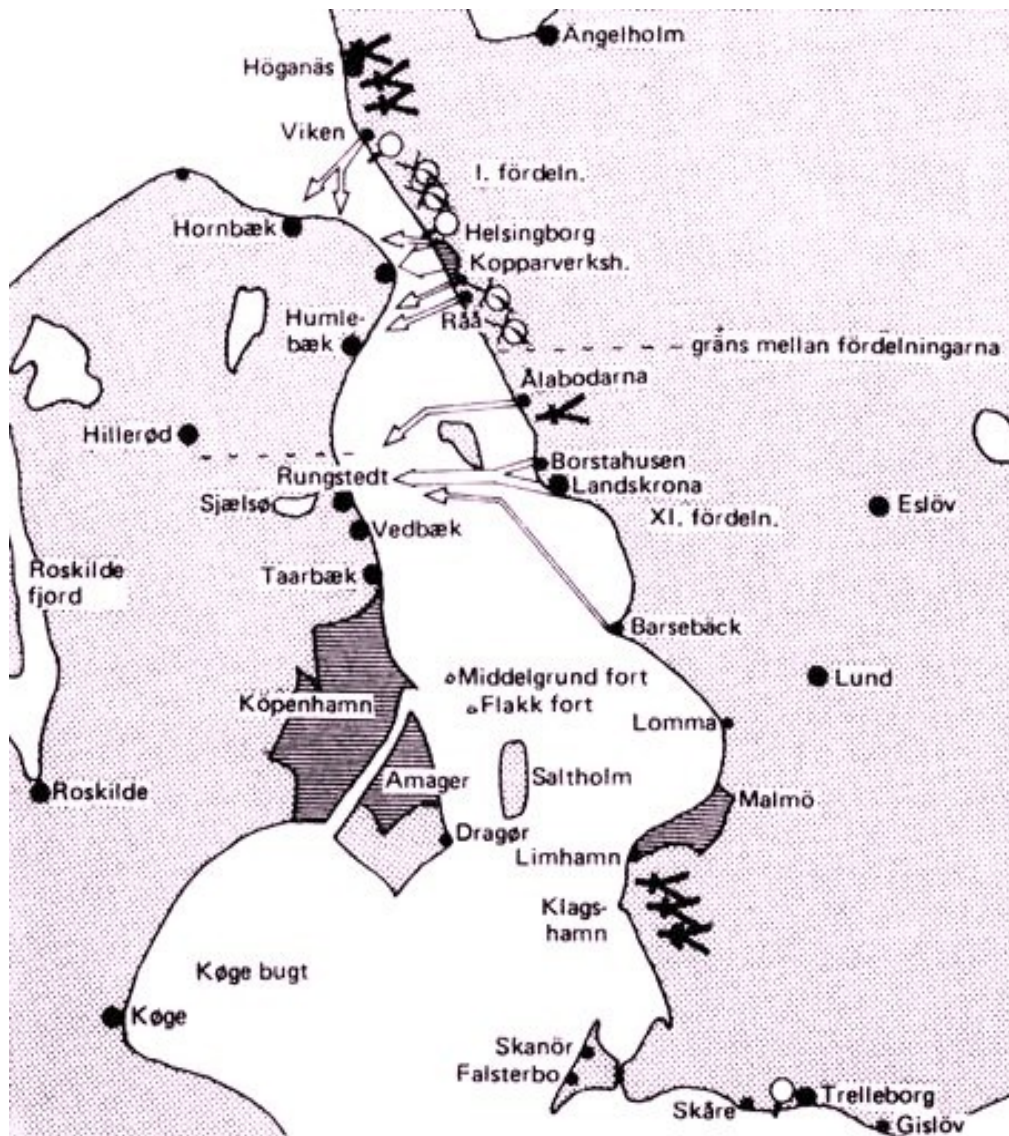
Eller hvad hvis de skandinaviske unionister havde haft held med deres planer om at styrte den første konge af linjen Glücksburg, den ikke særlig populære Christi-

an IX, og erstattet ham med den svenske kong Karl 15 (1816-1872)? Var kuppet lykkedes (det blev aldrig udført) havde vi haft et Forenet Norden, stort og stærkt, og med det havde vi måske undgået at blive draget ind i Anden Verdenskrig og besat af det nazistiske Tyskland i "fem forbandede år"?

Nu fik vi aldrig en Kalmarunion 2 og et samlet Norden, og 9. april

Panserkrydseren "Gustaf V" var udset til at deltage i invasionen af Danmark i maj 1945

Planen for den svenske befrielse af Danmark, operation Rädde Danmark

1940 invaderede Hitlers Tyskland både Danmark og Norge, mens Sverige undgik besættelse og kun-

ne derfor være redningen for over 7000 danske jøder, som stod foran deportation i oktober 1943.

Viceadmiral Gösta Carl Albert Ehrensvärd (10. februar 1885–2. november 1973) var udset til at lede operation "Rädde Danmark".

Operation "Rädde Danmark"

Sverige var ikke længere en arvefjende, men en ven. En broderation! På den anden side af Øresund stod et broderfolk, der også i krigens sidste dage stod klar til at invadere os, hvis de tyske tropper ikke havde overgivet sig til *Field Marshal Bernard Law Montgome-*

ry på Lüneburger Heide 4. maj. Overgivelsen omfattede ikke de tyske tropper i Norge, som først så befrielsens lys 7. maj.

I 1944-45 udarbejdede svenske stabsofficerer fra hæren, marinen og flyvevåbnet et plankompleks, der sammenfattende kaldtes "Operation Rädde Skandinavien", idet det omfattede planer for svensk intervention i såvel Norge som Danmark med sammenlagt 72.000 mand fra de svenske enheder til lands, til vands og i luften – en rigelig stor mundfuld, som på forhånd blev opgivet.

Historikeren *Per Finsted* har været i svenske og danske arkiver og kan oplyse, at svenskerne bag efter planlagde en invasion af Sjælland og Bornholm, som skulle forhindre den sovjetiske Røde Hær i at få kontrol med de danske øer og dermed Øresund. Skåne skulle være opmarchområde i den såkaldte Operation "Rädde Dan-

mark". Viceadmiral Gösta Carl Albert Ehrensvärd var udset til at lede operation "Rädda Danmark".

Den danske Brigade i Sverige skulle indgå i en eventuel svensk landsætning på Sjælland. Brigaden blev oprettet 15. november 1943 og uddannet hovedsagelig i Skåne – det gamle danske land! På sit højeste bestod Brigaden af 5000 soldater og lotter - modstandsfolk og militærpersoner, der var kommet til Sverige som flygtninge.

Bange for den Røde Hær

Overvejelserne i den svenske regering og militær om en intervention i det tyskbesatte Danmark sigtede især på en sidste desperat tysk slutkamp på dansk jord, hvad der var svær at forudse i den periode. Men nok så vigtig så Sverige med bekymring på den hastige fremrykning af den Røde Hær langs den nordtyske Østersøkyst

med retning mod den danske grænse.

En sovjetisk "befrielse" af Danmark var en situation, som Sverige for alt i verden ville undgå. Det samme ville de britiske tropper, der rykkede nord på fra Hamburg mod Lübeck, hvor den sovjetiske fremrykning blev standset.

Som historien lykkeligvis udviklede sig, kom planlægningen ikke ud over skrivebordsstadiet og førte i praksis ikke til omflytning af militære enheder eller andre synlige forberedelser, skriver historikeren Per Finsted.

Mange lykkelige faktorer reddede Danmark fra krigens ragnarok. Vi var mere heldige end flere andre af de tyskbesatte lande. En af de faktorer var Sverige, som historisk har skadet os meget, men i nutiden var beredvillig til at befri os fra nazismens svøbe.

Det skal arvefjenden ikke have utak for!

Oktober 1943: Fortællingen om flugt, fangenskab og et folks beslutninger

Af Simon Kratholm Ankjærsgaard

I oktober 2023 var det præcis 80 år siden, at tyske politisoldater slog til mod jøderne i Danmark – og dermed også præcis 80 år siden, at miraklet fandt sted. Omkring 7.000 jøder endte i sikkerhed i Sverige – de skal spille hovedrollen i den store fortælling. Det samme skal de lige under 500, der ikke kom afsted og som endte i Theresienstadt.

Fredag aften 1. oktober 1943 blev alle telefonlinjer i København afbrudt. Tyske soldater afspærrede alle ind- og udfaldsveje til hovedstaden – og politipatruljer kunne rapportere, at cirka 40 tyske lastbiler med overdækket lad, de såkaldte prærievogne, var ved at forlade området ved Frihavnen. Målet for lastbilerne og de tyske politisoldater, der sad på ladet og i førerhusene, var de flere tusinde jøder, der boede i København.

Den tyske besættelsesmagts aktion mod jøderne i Danmark var i gang.

Historien om den tyske aktion mod jøderne i Danmark er en af de største og mest fortalte og genfortalte i besættelsesfortællingen, særligt for det, der skete efter aktionen; nemlig den massive flugt, de mange danske medborgere, der trådte til og de omkring 7.000 jøder, der endte i sikkerhed i nabolandet Sverige lige på den anden side af Sundet. Det er med rette et mirakel, som vi kan og skal være stolte af i Danmark. Men der er nuancer af fortællingen, som vi skal være endnu bedre til at huske på og genfortælle.

Det starter og slutter med jøderne

For det første skal jøderne tilbage i de absolutte hovedroller. Det er først og sidst dem, der handler om. Det er dem, der blev forfulgt bare på baggrund af deres religion. Dem, der tog flugten. Dem, der blev taget til fange. Dem, der blev ført til Theresienstadt. Dem, der gik i land i Sverige. Dem, der måtte træffe nogle af de mest voldsomme beslutninger, et menneske og en familie kan blive tvunget til at træffe; hvad skal vi tage med på flugten; hvem skal vi tage med på flugten; hvem kan vi stole på; hvor skal vi tage hen; hvordan kommer vi i sikkerhed; hvordan kommer vi igennem det helvede?

I flere af de brede fremstillinger om begivenhederne i oktober 1943 har jøderne enten været forbigående aktører i en modstandsfremstilling eller passive subjekter, som de danske flugthjælpere transportererede mod kysten og over Øresund. Misforstå mig ikke; dét, som tusindvis af danske medborgere

gjorde i de dramatiske uger i oktober 1943, var forbilledligt, respektaftvingende, modigt og flot. Uafhængig af hinanden traf de mange de samme beslutninger; at hjælpe de jødiske medborgere. Dét var imponerende og en stor del af forklaringen på, hvorfor det gik som det gik. Men det var jøderne, som var i centrum – det var dem, der handlede om. Det må ikke glemmes.

Husk de tilfangetagne

For det andet skal de 472 jøder, som ikke nåede i sikkerhed, men som i stedet blev taget til fange og deporteret til Theresienstadt, også tildeles en prominent plads i fortællingen. En del af den store mirakelfortælling er, at antallet af tilfangetagne og deporterede var en meget lille brøkdel, men det må ikke betyde, at de ender i glemslen. Deres historie er lige så vigtig at fortælle, som de omkring 7.000, der blev reddet. Hvilket bringer mig til den tredje nuance, som jeg finder vigtig; at vi fortæller historien om oktober 1943 i Danmark gennem større, kontinentale briller.

Det, der sker i Danmark i oktober 1943, er jo præcis, at Holocaust kommer til landet – og til jøderne i landet. Beslutningen om at gennemføre en aktion mod jøderne i Danmark er jo eksekveringen af den kyniske og bureaukratiske beslutning fra Wansee-konferencen i januar 1942 om den endelige løsning på det europæiske jødespørgsmål. Fortællinger fra den tyske besættelse af Danmark – og altså også fortællingen om jøderne

flugt og fangenskab – skal altid sættes ind i en større geografisk og historisk ramme som en del af det helt store drama, som udspillede sig i Europa fra 1933 og frem til 1945.

Advarsler og ansvar

Hvad var det så, der skabte det mirakel, som vi hylder i Danmark – og som vi bliver hyldet for i udlandet? Hvad førte til at 7.000 jøder endte i sikkerhed – og at 472 ikke gjorde (53 af disse kom

De farefulde sejlads til Sverige foregik især fra Sjællands nord- og østkyst, men i nogle tilfælde også fra Nordjylland.

aldrig hjem igen – og læg dertil de jøder, der gik til i drukneulykker, eller som gjorde det forbi for egen hånd).

Først og fremmest var der i Danmark op til udbruddet af anden verdenskrig en meget stærk følelse af, at der ikke var et jødiske spørgsmål i landet. De jøder, der boede i Danmark, blev opfattet som og opfattede sig selv som danske medborgere før de var jøder. Blandt andet af den grund var antisemitismen ikke særlig stærk i Danmark. Netop at jøderne var medborgere før de var jøder, var et argument, som samlingsregeringen brugte overfor den tyske besættelsesmagt i forbindelse med etableringen af samarbejdspolitikken – og det betød, at så længe, der var en samarbejdstilstand mellem de besatte og de besættende, så var jøderne fredet.

Den beskyttende hinde brast i slutningen af august 1943, da samarbejdspolitikken brød sammen – i hvert fald den del af samarbejdspolitikken, der var indlejret i regeringen og rigsdagen. Igennem hele september

steg bekymringen for jøderne – ikke bare hos jøderne selv, men også i andre dele af det danske samfund; blandt landets biskopper, blandt universitetsfolk, blandt erhvervsorganisationer – blandt mange, mange andre. Meldingen fra den tyske rigsbefuldmægtigede Dr. Werner Best var hele vejen igennem, at jøderne ikke havde noget at frygte; det jødiske spørgsmål var overhovedet ikke på dagsordenen.

De meldinger kom han med samtidig med at aktionen var under planlægning – en aktion, vel at mærke, som han selv havde affyret startpistolen til. Det er hans telegram 1032 af 8. september 1943, som starter hele den modbydelige proces. Her skriver han, at i ly af den militære undtagelsestilstand, som havde hersket siden 28. august, var det nu, mente han, opportunt at løse det jødiske spørgsmål i Danmark.

Det næste skelsættende, der sker, er at en af Bests nærmeste fortrolige, skibsfartattachéen Duckwitz, 28. september 1943 valgte af advare fire fremtræ-

Den tyske rigsbefuldmægtigede Dr. Karl Rudolf Werner Best og diplomat Georg Ferdinand Duckwitz

dende socialdemokrater om den forestående aktion, så de kunne advare de ledende skikkelser i Det Mosaiske Troessamfund. Det er uklart, hvem der tog initiativ til den advarsel – var det Best eller Duckwitz selv. Min tolkning er, at det var Duckwitz, men at Best var vidende om det.

Advarslen blev givet videre til de fremmødte jøder i synagogen i Krystalgade dagen efter – og herefter løb den som en løbeild gennem de københavnske gader, ud i de jødiske miljøer, videre ud ad hovedstaden og til Fyn og Jylland. Da tyskerne kom natten

mellem 1. og 2. oktober, var langt de fleste jøder væk. Allerede gemte andre steder, allerede i bevægelse. Samtidig satte en anden folkelig bevægelse i gang. Helt almindelige danskere besluttede sig for at hjælpe der, hvor de kunne. Og igennem oktober var der en strøm af jøder på flugt gennem skovbryn og ud på strande og moler med kurs mod de fiskerbåde, joller og skonnerter, der under stor frygt ville tage dem det sidste, men klart det mest farlige, stykke til Sverige og sikkerhed.

Ikke alle overlevede. Ikke alle nåede sikkerhed. 472 endte i den jødiske ghetto. Deres skæbner skal holdes i hævd. Jeg gør det i min bog "Oktober 1943", som er udkommet på Lindhardt & Ringhof i 2022, og dygtige Silvia Goldbaum Tarabini har gjort det i det kæmpe Gyldendal-værk, som netop er udkommet og allerede er blevet både prisnomineret og prisbelønnet.

(Forfatteren, journalist og historiker Simon Kratholm Ankjærgaard, afholdt 21. februar 2024 foredrag i Frederiksværkegnens Historiske Forening om de danske jøders flugt og fangenskab)

DETTE MONUMENT ER REJST TIL
MINDE OM DANSKE JØDERS FLUGT
I 1943. MED HJÆLP FRA LOKALE
MÆND OG KVINDER SEJLEDE DE
FRA DENNE KYST TIL FRIHEDEN
I SVERIGE

REJST AF RØDERSDAL KOMMUNE I 2023
SKABT AF BILLEDHUGGEREN JOSEPH SALOMON

80-året for de danske jøders flugt til Sverige blev 29. oktober 2023 mindet i Vedbæk med afsløringen af en skulptur af billedhuggeren Joseph Salomon.

Et par gamle historier fra Ølsted og omegn

Af Dorte Amos Jacobsen

Der er mange sagn og historier forbundet til Ølsted. De er naturligvis sjove og underholdende, men gad vidst hvor meget hold der er i dem?

Der er for eksempel mindst to forskellige historier om, hvordan det er gået til, at gården/stedet

Margrete Sambiria, der også bar tilnavnet Sprænghest, kronedes som dansk dronning i 1252

”Dronningkilde” har fået dette navn.

Den ene historie handler om dronning Margrethe Sambiria også kaldet Margrethe Sprænghest. Hun var gift med Kristoffer I, og ifølge denne historie døde hun i 1283 på Dronningholm Slot. Hun skulle begravnes i Slangerup, og hendes lig blev sejlet ad Roskilde Fjord sydpå. Undervejs fløj der et gyldent klæde fra kisten ind på land, og der hvor klædet landede, sprang en kilde frem. Kilden blev derfor kaldt Dronningens kilde, og dronningen havde været så god og from, at Gud lod denne kilde få hellig kraft.

En rigtig god historie, og man kan jo let se scenariet for sig, men :

historikerne er altså enige om, at

Margrethe 1's imponerende gravmæle i Roskilde Domkirke.

Margrethe Sprænghest døde i 1283 i byen Rostock, og hun blev begravet i Doberaner Klosterkirke ved Rostock.

En anden historie om navnet på dette sted er også om en dronning, nemlig Margrethe I. Denne historie minder meget om den ovenstående. Historien går ud på, at Margrethe I's lig blev sejlet til Roskilde, og på et sted ud for Havelse fløj et klæde af kisten, og der, hvor det landede, sprang en kilde frem. Også denne kilde havde hellig kraft. Margrethe I blev forøvrigt født på Søborg Slot som datter af Val-

demar 4. Atterdag og dronning Hedvig. For nogle få år siden havde Historisk Forening en udflugt en dejlig sommeraften til Søborg slotsruin.

Kendsgerningen er, at Margrethe I døde i 1412 i Flensborg, formodentligt af pest. Nogle historikere mener, at hun muligvis først blev begravet på Okseøen i Flensborg Fjord. Senere blev hendes afdøde legeme ført til Sorø Klosterkirke og begravet der. Men der fik hun ikke gravfred, idet hendes gode ven Roskildebiskoppen Peder Jensen Lodehat foranstaltede, at hendes lig blev gravet op og ført til Ros-

Guldgåsen fra Guldhøj på udgang?

kilde Domkirke, hvor hun blev begravet året efter. I dag kan man se hendes smukke sarkofag i Roskilde Domkirke. Måske blev hun sejlet sydpå ad Roskilde Fjord for at blive begravet i Sorø?? Det er vel ikke helt utænkeligt, men det virker som noget af en omvej at sejle fra Flensborg op gennem Lille Bælt, Store Bælt eller Øresund til Ly-

næs og derfra gennem Roskilde Fjord til Roskilde, og så transportere hendes afdøde legeme over land til Sorø. Gad vidst om ikke det var nemmere at sejle fra Flensborg til Vordingborg, Præstø eller sågar Kalundborg, og så transportere hendes afdøde legeme pr hestevogn til Sorø? Hvornår opstod navnet Dronningkilde? Det har jeg ikke kun-

tilbage i tiden.

En anden myte om Ølsted og omegn handler om **Guldhøj**. Inde i Guldhøj ligger en stor guldgås og ruger på 12 guldgæs. Hvis man en aften ser gåsen gå ud af højen for at få noget at drikke, må man tage et af æggene og beholde det. Jeg vil da sætte mig ved Guldhøj en lun sommeraften.

Den gås må da blive tørstig indimellem!

net finde ud af. Ligegyldigt hvad man måtte mene om sandhedsværdien af disse historier, er det imponerende, at de går så langt

Den imponerende gravhøj, Guldhøj, ligger lige syd for Store Havelse

Kommende arrangementer 2024

Onsdag d. 20. marts kl 19.00 i Gjethuset

Hans Hedtofts forlis - Danmarks Titanic

Lars Halskov og Morten Halskov

Lars er journalist på Politiken, Morten er journalist på Fagbladet 3F

Lars Halskov og Morten Halskov vil med udgangspunkt i bogen 'Skibet der forsvandt' beskrive begivenhederne op til, under og efter grønlandsskibet 'Hans Hedtoft's forlis 30. januar 1959. Forliset er siden blevet betegnet som Danmarks Titanic, fordi skibet lige som det britiske passagerskib Titanic blev betegnet som ude af stand til at synke, men alligevel ramte 'Hans Hedtoft' et isbjerg på sin jomfrurejse og sank – lige som Titanic. Alle om bord på 'Hans Hedtoft' omkom i det iskolde hav syd for Grønland.

Bogen bygger på interview med pårørende til de fleste om bord på skibet. Desuden har forfatterne som de første fået en særlig adgang til fortrolige dokumenter, private breve, lommebøger, dagbøger og interne papirer. Derfor er der mange hidtil ukendte oplysninger i den dokumentariske skildring af den tragiske skibskatastrofe.

Det er også en politisk historie, som handler om en minister og højtstående embedsmænd, der forsøgte at løbe fra ansvaret. Og en historie om, hvordan pårørende måtte stå med hatten i hånden over for Grønlandsfonden, der administrerede de penge, som danskere og grønlandere gav til de efterladte.

GENERALFORSAMLING

Onsdag d. 17. april kl. 18.00 i Gjethuset

Generalforsamling

Generalforsamlingen er foreningens øverste myndighed og her har du som medlem mulighed for at øve indflydelse på foreningens virke. Der aflægges beretning og regnskab. Der behandles indkomne forslag og vælges bestyrelsesmedlemmer.

Generalforsamling iflg vedtægterne

1. Valg af dirigent og referent.
2. Bestyrelsens beretning.
3. Forelæggelse til godkendelse af det reviderede regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent for det kommende år.
5. Indkomne forslag. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen skal være formanden i hænde 14 dage før generalforsamlingen.
6. Valg af bestyrelse.
7. Valg af 2 suppleanter
8. Valg af 1 revisorer og 1 revisorssuppleant.
9. Eventuelt.

AD 6)

På valg: Niels Willumsen, Carl Jensen. Begge modtager genvalg
Bestyrelsen består PT af Niels Willumsen, Carl Jensen, Merete Rasmussen, Nikolaj Tuxen, Wilhelm Stege, Gunnar Midtby.

Ifølge vedtægterne skal der være 7 medlemmer i bestyrelsen. DVS at vi skal have valgt et nyt medlem.

Onsdag d. 17. april kl. 19.00 i Gjethuset (efter generalforsamlingen)

Dansk immigrationshistorie

Anders Thorkildsen

Museumsinspektør

Folk har altid vandret.

Siden tidernes morgen er vores historie blev formet af folk, der kom til, samt folk, der drog ud. Migration er en del af vores fælles DNA.

Med nedslag i de sidste 400 års danmarkshistorie fortæller museumsinspektør Anders Thorkildsen fra Immigrantmuseet i Farum om indvandringens kulturhistorie her til lands.

Kommende arrangementer 2024

Onsdag d. 15. maj kl. 19.00 i Gjethuset.

Nordsjælland som motiv i billedkunsten

Ida Lehrmann Madsen

Cand. Mag i kunsthistorie.

Få andre steder i Danmark er blevet gengivet så mange gange i billedkunsten som det er tilfældet med Nordsjælland. Vi kender alle til Skagensmalerne, men rent faktisk var det flere steder i Nordsjælland, at kunstnerne i første omgang rejste til og samlede sig i mindre og større fællesskaber og kunstnerkolonier.

Til dette foredrag går vi på opdagelse i nogle af de kunstnere som har malet forskellige områder i Nordsjælland fra midten af 1800-tallet og frem til begyndelsen af 1900. Med udgangspunkt i Halsnæs dykker vi ned i billedkunstnere som J.Th. Lundbye, P.C. Skovgaard, Sigurd Swane og L.A. Ring. Men vi kommer også til Hillerød, Gribskov og Hornbæk – sidstnævnte er især interessant, da det var her Danmarks første kunstnerkoloni blev etableret med bl.a. P.S. Krøyer, Holger Drachmann, Carl Bloch og senere Bertha Wegmann i front.

Foredraget bliver afholdt af cand.mag. i kunsthistorie Ida Lehrmann Madsen som i flere år har beskæftiget sig med emnet. Senest som medforfatter på udstillingen 'Kunstnerkolonierne Hornbæk & Arild' på Nivaagaards Malerisamling i foråret 2023 og som forfatter på udgivelsen 'Malernes Nordsjælland' udgivet af Nationalpark Kongernes Nordsjælland.

Billederne til venstre er øverst J. Th. Lundbye, Flyvesandsbakkerne i Tisvilde, 1838 og nederst P.C. Skovgaard, Tisvilde Hegn, 1849

Link til Idas hjemmeside <https://fidalm.dk/>

Kommende arrangementer 2024

Onsdag d. 29. maj kl 19.00

Aftentur til Ølsted Kirke

Vi genoptager den tidligere tradition, hvor vi besøger én af kommunens kirker én gang om året. Vi starter med rundvisning i Ølsted Kirke og på den tilhørende kirkegård. Kirken er præget af århundreders forskellige byggestile og rummer spændende inventar stammende fra middelalderen til nutiden.

Vi mødes ved kirken kl. 19.00.
Altså ingen buskørsel denne aften.

Kommende arrangementer 2024

Onsdag d. 19. juni

Heldagstur til Midtsjælland

I år besøger vi to af Sjællands regentgravkirker. Første stop på turen er Skt. Bendts Kirke i Ringsted, som Valdemarslægten opførte, og hvor både Valdemar den Store og Valdemar Sejv ligger begravet. Rundviseren vil blandt andet vil fremvise nogle af de genstande, som er blevet fremdraget fra de kongelige grave.

Bussen kører os herefter til Sorø, hvor vi spiser frokost på Café Tre Konger, der er indrettet i byens gamle biograf. Efter spisning er der rundvisning i Sorø Klosterkirke - én af landets største middelalderkirker - hvor blandet andet Absalon, Valdemar Atterdag, Holberg og Ingemann er blandt de gravsatte.

På vejen hjem gør vi holdt ved den fint bevarede vandmølle Tadre Mølle ved Tølløse, hvor vi får kaffe.

Afgang fra Gjethuset med bus kl. 08.30 og Vossevang Kro kl. 0840.
Forventet hjemkomst kl. 18.00.

Pris for turen er inklusive frokost, eftermiddagskaffe med kage, entré og rundvisninger (ekskl. drikkevarer til frokost).

Prisen for medlemmer er 390 kr.

Prisen for øvrige deltagende er 490 kr.

Turen er UDSOLGT

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk Torvet 1, 3300 Frederiksværk
Tlf. 4772 0605 www.indmus.dk Åbent tirsdag-fredag kl. 10-14

Krudtværket Krudtværksalléen 1, Frederiksværk
Åbent 1. juni - 31. august samt uge 42. Entre: 75 kr. Gratis for børn u. 18 år.

Knud Rasmussens Hus Knud Rasmussensevej 9, 3390 Hundested
Åbent t.o.m. uge 42 fra 11-16. Onsdag kl. 11-20. Mandag lukket.
Entre: 75 kr. Gratis for børn u. 18 år.

Hundested Lokalhistoriske Arkiv

Biblioteket, Nørregade 61, 3390 Hundested.
Tlf 4798 1010 Åben mandag og onsdag kl. 10-13, tirsdag kl. 16-18

Sponsorer

Adrians Turistfart Tlf. 4772 1197

Bog & Ide Tlf. 4752 4001

Det Classenske Fideicommis Tlf. 5444 7029

Halsnæs Kiropraktorerne Tlf. 4772 4540

Kim Dencker Johansen A/S Tlf. 4772 2583

Tømremester Egon Bech A/S Tlf. 4772 2060

Winther A/S - Snedker og Tømremestre Tlf. 4772 0202 - 2021 0202

Halsnæs Avis og Medicenter Tlf. 8888 4302

Claus Villadsen Biler og Havemaskiner Tlf. 4798 8890

Undal Autoservice Aps Tlf. 4772 2444